

Fecr Yayınları: 727

İBN TEYMİYYE'NİN USÛL DÜŞÜNÇESİNDE HADİS

Dr. Rıdvan KALAÇ

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Editörler

Doç. Dr. Ramazan ÖZMEN
Dr. Öğr. Üyesi Recep Emin GÜL

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt

NY MATBAACILIK YAYINCILIK
KAĞITÇILIK TİC. VE SAN. LTD. ŞTİ.
Ostim OSB Mh. 1250 Cd. No: 24 Yenimahalle/ANKARA Tel:
(0533) 591 86 17 (Sertifika no: 50732)

1. Baskı: Ekim 2023

ISBN: 978-625-6436-78-7

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SANAYİ ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1
Ulus-Altındağ/ANKARA • Tel: (0312) 310 08 60
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

İBN TEYMIYYE'NİN USÛL DÜŞÜNÇESİNDE
HADİS

Dr. Rıdvan KALAÇ

Ankara 2023

Dr. Öğr. Üyesi Rıdvan KALAÇ

1989 yılında Hakkari’de doğdu. 2007 yılında Hakkâri İmam Hatip Lisesi, 2012’de Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nden (Dkab) mezun oldu. 2013-2021 yılları arasında Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde Hadis Anabilim Dalı’nda araştırma görevlisi olarak çalıştı. 2015’te *Hanbel b. İshak b. Hanbel’in Hadis İlmindeki Yeri ve Rivayetlerinin Değerlendirilmesi* isimli teziyle yüksek lisansını; 2019’da *Kudâme Ailesi ve Hadis* isimli teziyle de doktorasını tamamladı. 2021 yılında Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde Hadis Anabilim Dalı’na öğretim üyesi olarak atandı. Halen bu görevine devam etmektedir. Yazarın Hadis alanında çeşitli kitap, kitap bölümleri, makale ve bildirileri bulunmaktadır.

*Bu eseri,
sevgili ođlum Ali Eymen ile
minik kızım Hazal Erva'ya
ithaf ediyorum...*

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ -----	9
KISALTMALAR -----	12
GİRİŞ -----	13
1. Takıyyüddîn İbn Teymiyye'nin Hayatı, İlmi Şahsiyeti, Muhalifleriyle Mücadelesi ve Eserleri -----	21
1.1. Hayatı ve İlmî Şahsiyeti-----	21
1.2. Muhalifleriyle Mücadelesi-----	25
1.3. Eserleri-----	28
2. İbn Teymiyye Ailesi -----	32
2.1. Fahreddîn İbn Teymiyye'nin Ailesi -----	34
2.2. Mecduddîn İbn Teymiyye'nin Ailesi -----	39
2.3. İbn Teymiyye Ailesinin Soy Ağacı -----	48

BİRİNCİ BÖLÜM

İBN TEYMİYYE'YE GÖRE SÜNNET VE HABERİN KAYNAK DEĞERİ -----	49
1.1. SÜNNETİN KAYNAK OLMA DEĞERİ-----	51
1.1.1. Sünnet-----	51
1.1.2. Hz. Peygamber'in Fiilleri-----	56
1.2. HABERİN KAYNAK OLMA DEĞERİ-----	68
1.2.1. Haberin Tanımı ve Çeşitleri -----	68
1.3. MÜTEVÂTİR VE ÂHÂD HABERLER -----	74
1.3.1. Mütevâtir Haber -----	74
1.3.1.1. Mütevâtir Haberin Tanımı-----	75
1.3.1.2. Mütevâtir Haberin Bilgi Değeri ve Niteliği-----	77
1.3.1.3. Mütevâtir Haberde Aranılan Şartlar-----	81
1.3.2. Âhâd Haber-----	91
1.3.2.1. Âhâd Haberin Tanımı -----	91
1.3.2.2. Âhâd Haberin Bilgi Değeri-----	94
1.3.2.3. Âhâd Haberin Amel Değeri-----	100
1.3.2.4. Kıyas, Umûm-u Belvâ ve Had Cezalarında Âhâd Haber-----	103

İKİNCİ BÖLÜM

RÂVİ VE RİVÂYETLE İLGİLİ MESELELER -----	107
2.1. RÂVİ İLE İLGİLİ MESELELER-----	109
2.1.1. Râvide Aranılan Şartlar-----	109
2.1.2. Rivâyeti Kabul Edilmeyen Râviler -----	114
2.1.2.1. Yalancıların Rivâyetleri-----	115

2.1.2.2. Bid'at Ehlinin Rivâyetleri -----	115
2.1.2.3. Ehl-i Reyin Rivâyetleri -----	118
2.1.2.4. Veresiye Alışveriş Yapanlar ile Rivâyet Karşılığında Ücret Alanlar -----	118
2.1.2.5. Günlük Hayatlarında Gevşek Davrananlar ve Askerler -----	119
2.1.2.6. Diğer Muhtelif Nedenler -----	120
2.1.3. Rivâyeti Kabul Edilen Râviler -----	123
2.1.4. Râvinin Rivâyetini İnkârı -----	125
2.2. RİVÂYET İLE İLGİLİ MESELELER -----	129
2.2.1. Mürsel Haberler -----	129
2.2.1.1. Sahâbe Mürseli -----	139
2.2.2. Tedlîs -----	143
2.2.3. Cerh ve Ta'dil Meseleleri -----	148
2.2.4. Hadislerin Mana ile Rivâyeti -----	154
2.2.5. Hadis Tahammül Yöntemleri -----	158
2.2.5.1. Semâ ve Kıraat -----	160
2.2.5.2. İcâzet ve Münâvele -----	168
2.2.5.3. Mükâtebe ve Vicâde -----	172
2.2.6. Sahâbe ve Hadis Rivâyeti -----	173
2.2.6.1. Sahâbî Kavramı -----	173
2.2.6.2. Sahâbeyi Tanıma Yolları -----	176
2.2.6.3. Sahâbenin Hadis Rivâyetinde Kullandığı Lafızlar -----	179
2.2.7. Hadis Rivâyetinde Ziyâde -----	185
2.2.8. Hadis Rivâyetinde Taktî' -----	191
2.2.9. İhtilâfu'l-Hadis Meseleleri -----	194
2.2.9.1. İhtilâfı Giderme Metotları -----	196
2.2.9.1.1. Cem' ve Te'lîf -----	197
2.2.9.1.2. Nesih -----	200
2.2.9.1.2.1. Teâruzu Giderme Metodu Olarak Nesih -----	201
2.2.9.1.2.2. Kur'ân ve Sünnetin Birbirlerini Nesih Etmesi Durumu -----	203
2.2.9.1.3. Tercih Olgusu ve Tercih Sebepleri -----	207
2.2.9.1.3.1. İsnâd ile İlgili Tercih Sebepleri -----	210
2.2.9.1.3.2. Metin ile İlgili Tercih Sebepleri -----	213
DEĞERLENDİRME VE SONUÇ -----	217
KAYNAKÇA -----	223
DİZİN -----	235

ÖN SÖZ

Şeyhu'l-İslâm Takıyyüddîn İbn Teymiyye (ö. 728/1328), İslâm düşünce tarihinde derin izler bırakan ve etkileri günümüzde de devam eden çok yönlü bir âlimdir. Onun İslâmî ilimlerin hemen her alanına ait eserlerinin yanı sıra felsefe, mantık, dinler ve mezhepler tarihi gibi alanlarda da ses getiren çok sayıda çalışması bulunmaktadır. Haçlı seferleri ve Moğol saldırıları nedeniyle dinî, fikrî ve siyasî anlamda çalkantılı ve karışık bir devir olarak nitelendirilen bir dönemde yetişen İbn Teymiyye'nin karşılaştığı problemleri çözmeye çalışma gayreti, muhatap olduğu sorulara cevap verme isteği ve sahip olduğu tenkitçi bakış açısı, telif ettiği eserlerin çeşitliliğini arttırmıştır. Bundan dolayı eserlerinin önemli bir kısmının risâleler ile reddiyeler ağırlıklı olduğu ve eserlerinde konu geçişliliklerinin çok fazla yaşandığı ifade edilmelidir.

Takıyyüddîn İbn Teymiyye'nin mensup olduğu Benî Teymiyye ailesi, ilimle haşır neşir bir ulema ailesi olup Hanbelî geleceğinde önemli bir konuma sahiptir. Aslen Harranlı olan bu ailenin ilim adamları, Harran bölgesinde Hanbelîliğin yayılması ve gelişmesine öncülük etmişlerdir. Moğol istilaları sebebiyle Dımaşk'a göç eden aile bireyleri, Memlûklüler dönemi boyunca Dımaşk'ta Hanbelî mezhebinin önemli temsilcileri haline gelmişlerdir. Bu manada mezkûr aileye mensup en meşhur simalardan biri olan Takıyyüddîn İbn Teymiyye, sahip olduğu görüşleriyle Dımaşk'ın en önde gelen şahsiyetlerinden birisi olmuştur. Onun benimsediği düşünceler, yaşadığı dönemden itibaren taraftar ve karşıt bir grup üretmiş ve görüşleri etrafındaki tartışmalar günümüze kadar devam edegelmiştir.

Bu çalışmanın temel amacı, Selefi-Hanbelî doktrinine sahip olan Takıyyüddîn İbn Teymiyye'nin *el-Müsevvede fî Usûli'l-Fıkh* isimli eseri ile *İlmu'l-Hadîs* isimli eserinden hareketle onun ha-

dis ve haber konularıyla ilgili yaklaşımlarını ortaya koymaktır. İlim dünyasında Takıyyüddîn İbn Teymiyye'nin hadis usûlüne yönelik düşüncelerini ortaya koyan çalışmalar kanaatimizce yeterli düzeyde değildir. Bu anlamda ülkemizde İbn Teymiyye'nin *Minhâcü's-Sünne* adlı eseri bağlamında yapılan bir çalışmada her ne kadar onun hadis ve sünnete ilişkin bazı yaklaşımları ortaya konulmuş olsa da metodolojik olarak hadise bakış açısının bilhassa kaleme aldığı usûl eserlerinden hareketle ortaya konulmadığı gözlemlenmiştir. Bu kanaate binaen usûl eserlerinden hareketle İbn Teymiyye üzerine bu çalışmaya karar verilmiştir.

Takıyyüddîn İbn Teymiyye'nin hadis ve haberlerin kaynak değeri ile bağlayıcılığına ilişkin düşünceleri ortaya konulurken temel olarak referans alınan *el-Müsevvede fî Usûli'l-Fıkh* isimli eseri, Hanbelî mezhebine dair ihtiva ettiği zengin usûl konuları açısından fıkıh usûlü geleneğinde önemli bir yer edinmiştir. Bu eser, Takıyyüddîn'in dedesi Mecduddîn İbn Teymiyye'nin (ö. 652/1254) yazmaya koyulup da bitiremediği sonrasında babası Şihâbuddîn İbn Teymiyye'nin (ö. 682/1283) bazı ilavelerde bulunduğu, en nihayetinde ise Takıyyüddîn İbn Teymiyye'nin kemale erdirdiği bir çalışmadır. *el-Müsevvede*'nin araştırmamızın asıl kaynağı olması, zikri geçen üç âlimin görüşleri üzerine yoğunlaşmayı ve onların yaklaşımlarını da ele alıp incelemeyi beraberinde getirmiştir. Bundan dolayı araştırmada sistematik bir bütünlük içerisinde dede, baba ve torunun görüşleri mukâreneli bir şekilde ele alınmış ve neticede Takıyyüddîn İbn Teymiyye'nin usûl düşüncesine etki eden ve onun hadise bakış açısını şekillendiren kişilerin kimler olduğu ve görüşlerinin babası ve dedesiyle aynı olup olmadığı sorgulanmaya çalışılmıştır.

Çalışmamız giriş ve iki bölümden müteşekkildir. Giriş bölümünde araştırmamızın amacı, önemi ve kaynaklarına değinildikten sonra Takıyyüddîn İbn Teymiyye'nin ilmî şahsiyetine yer verilmiş, sonrasında ise Benî Teymiyye ailesinden olup hadis

ilimlerinde önem taşıyan ve ömrünün belli bir kesitini hadis öğrenimine adayan bazı ilim adamları hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmanın birinci bölümünde Takıyyüddîn İbn Teymiyye'nin sünnetle ilgili düşüncelerine yer verilmiş, sonrasında Takıyyüddîn başta olmak üzere Mecdüddîn İbn Teymiyye ile Şihâbüddîn İbn Teymiyye'nin Hz. Peygamber'in fiillerine dair yaklaşımları irdelenmiştir. Akabinde ise haberin kaynak değeri ile mütevâtir ve âhâd haberlerin bilgi ve amel değeri konuları işlenmiştir. İkinci bölümde ise râvi ve rivâyette ilgili bazı meseleler tartışılmış, ulaşılan tespit ve değerlendirmeler sonuç bölümünde arz edilmiştir.

Çalışmamızın nihayete erdirilmesine muvaffak kıldığı için alemlerin Rabbi olan Allah'a hamededim. Bu vesileyle kitabın ilk müsveddelerini okuyarak tashih, tenkit ve teklifleriyle önemli katkılar sunan Doç. Dr. Ramazan Özmen, Doç. Dr. Davut Eşit, Dr. Öğr. Üyesi Recep Emin Gül, Dr. Öğr. Üyesi Veli Tatar, Dr. Öğr. Üyesi Sevda Aktulga Gürbüz, Arş. Gör. Musa Pekel, Arş. Gör. Hayrullah Engin ile Davut Tekin'e ve bazı usûl metinlerindeki desteklerinden dolayı Dr. Öğr. Üyesi Muhammed Meşhud Hakçıoğlu'na teşekkür etmeyi bir vefa borcu olarak gördüğümü belirtmek isterim. Ayrıca çalışma esnasında her türlü fedakârlığı gösteren kıymetli refikama da teşekkür ediyorum.

Son olarak araştırmamın ilim dünyasına faydalı olmasını temenni ederken çalışmamın en nihayetinde bir insan ürünü olmasından mütevellid noksanlıklardan ve hatalardan vareste olmadığını, dolayısıyla ilim ehlinde gelecek ve çalışmamın tekâmülüne katkı sunacak haklı tenkitlerin bizi ziyâdesiyle memnun edeceğini ifade etmek isterim.

Gayret bizden, tevfik Allah'tandır.

KISALTMALAR

b.	: İbn
Bk.	: Bakınız
Bnt.	: Bint
C.	: Cilt
C.c.	: Celle Calaluhü
Çev.	: Çeviri yapan
DİA	: Diyanet İslam Ansiklopedisi
Ed.	: Editör
H.z.	: Hazreti
Krş.	: Karşılaştırınız
MÜİFAV	: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı
Ö.	: Ölümü
S.a.s.	: Sallallahu Aleyhi Vesellem
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
Thk.	: Tahkik eden
Ts.	: Tarihsiz
Vd.	: Ve diğerleri
Yay.	: Yayınları